Arthur C. Clarke

STEAUA[1]

Mai sunt 3.000 de ani-lumină până la Vatican. Mult timp am crezut că distanţele nu au nicio putere asupra Credinţei. Aşa cum credeam că cerul proclamă gloria operei divine. Dar, acum că am văzut această operă, credinţa mea a început dramatic să se clatine.

Privesc la crucifixul care atârnă de peretele cabinei, deasupra calculatorului Mark VI, şi pentru prima oară în viaţă mă întreb dacă acest crucifix este mai mult decât un simbol găunos.

N-am vorbit încă cu nimeni, dar adevărul nu poate fi ascuns. Informaţiile sunt acolo, pentru oricine ar dori să le cunoască, înregistrate pe nesfârşiţi kilometri de bandă magnetică şi pe miile de fotografii cu care ne întoarcem pe Pământ. Cu siguranţă, alţi oameni de ştiinţă le vor putea interpreta, la fel de uşor ca şi mine – dacă nu mai uşor. Eu, unul, însă nu sunt dintre cei ce ar putea accepta falsificarea Adevărului, fapt care adesea în trecut a adus ordinului meu un prost renume.

Echipajul este deja deprimat, şi mă întreb cum va primi şi această ultimă ironie a sorţii. Puţini dintre ei mai au vreo credinţă religioasă, dar nici aceştia nu vor ezita să folosească această ultimă armă în campania pornită împotriva mea – în acest război personal, fără patimă, dar foarte serios, pe care l-au angajat de la plecarea noastră de pe Pământ. Îi amuză că au un Iezuit ca Şef-astrofizician – doctorul Chandler, de pildă, nu s-a putut obişnui niciodată cu ideea (mă întreb de ce medicii sunt atei atât de notorii?). Uneori ne întâlneam pe puntea de observaţie, unde luminile sunt întotdeauna voalate, iar stelele strălucesc în toată splendoarea lor. Urca la mine, în penumbră, şi stăteam amândoi nemişcaţi în faţa marelui hublou oval, în timp ce în jurul nostru cerurile se târau leneş pe măsură ce nava se rotea purtată de spinul rezidual pe care nu ne dădusem osteneala să-l corectăm.

— Ei bine, părinte, zicea el, Universul se-ntinde la nesfârşit şi poate că într-adevăr *Cineva* l-a creat. Dar niciodată n-am să pot înţelege cum poţi crede că acest cineva are un interes anume pentru

[1] Titlul original: The Star; Publicată prima dată în Infinity Science Fiction, November 1955; Premii: 1956 - Hugo Award, Best Short Story (Win). În limba română a apărut în antologia „Nici un zeu în Cosmos”, Editura Politică, 1985.

noi, pentru mica şi neînsemnata noastră lume.

Aşa începeau discuţiile, în timp ce stele şi nebuloase se roteau în jurul nostru, în curbe nesfârşite şi tăcute, dincolo de peretele de plastic transparent al hubloului.

Cred că aparenţă incongruenţă a poziţiei mele era cea care amuza echipajul. În zadar le-aş fi amintit cele trei articole ale mele din *Jurnalul de Astrofizică* şi celelalte cinci publicate în *Buletinul Lunar al Societăţii Regale de Astronomie*. Le repetăm că ordinul nostru a fost întotdeauna celebru pentru lucrările sale ştiinţifice. Chiar dacă astăzi suntem mai puţini, să nu uităm că, începând cu secolul al optsprezecelea, am contribuit la progresele astronomiei şi geofizicii într-o măsură mult mai mare decât ne-ar fi permis-o rândurile noastre.

Oare raportul meu asupra Nebuloasei Phoenix va pune capăt mileniului nostru de istorie? Cu siguranţă, şi mă tem că va face chiar mai mult decât asta…

Nu ştiu cine a dat Nebuloasei acest nume, dar nu mi se pare deloc potrivit. Dacă el conţine însă o profeţie, aceasta n-ar putea fi verificată înainte de mai multe miliarde de ani. Însuşi cuvântul *nebuloasă* creează confuzie, deoarece este vorba de un obiect mult mai infim decât acei nori de praf – materia stelelor încă nenăscute – risipiţi de-a lungul Căii Lactee. Fără-ndoială însă, la scară cosmică Nebuloasa Phoenix este un obiect minuscul, o cochilie de gaz rarefiat ce înconjoară o singură stea.

Sau ceea ce a mai rămas dintr-o stea…

Din locul unde este atârnat, deasupra graficelor spectrofotometrului, portretul lui Ignaţiu de Loyola, semnat de Rubens, pare că-şi bate joc de mine. Ce-ai fi făcut *tu*, părinte, cu această descoperire care mi-a parvenit atât de departe de minuscula lume ce constituia tot universul cunoscut ţie? S-ar fi ridicat credinţa ta la nivelul încercării, aşa cum a mea n-a reuşit să o facă?

Priveşti în depărtări, părinte, dar eu am călătorit la distanţe dincolo de tot ce ţi-ai fi putut tu imagina pe vremea când, acum o mie de ani, ai fondat ordinul nostru. Nicio altă navă exploratoare nu s-a îndepărtat atât de mult de Pământ; căci noi ne aflăm la frontierele Universului cunoscut. Pornisem să atingem Nebuloasa Phoenix, am reuşit, şi suntem acum pe drumul către casă, copleşiţi de povara cunoştinţelor. Şi aş vrea să-mi pot ridica povara de pe umeri, dar în zadar te chem din adâncul secolelor şi al anilor-lumină care ne

despart…

Pe cartea ce o ţii, cuvintele se pot citi cu uşurinţă. AD MAJOREM DEI GLORIAM, sună mesajul, dar este un mesaj pe care nu-l mai pot crede. L-ai fi crezut tu însuţi, dacă ţi-ar fi fost dat să vezi ce am văzut noi?

Ştiam, desigur, ce era Nebuloasa Phoenix. În fiecare an, numai în Galaxia *Noastră*, mai mult de o sută de stele explodează şi strălucesc timp de câteva ore sau zile, cu o lumină de mii de ori mai vie decât cea normală, înainte de a se stinge în penumbră şi moarte. Acestea sunt *nóvele* obişnuite – catastrofe banale ale Universului. Pe când lucram la Observatorul Lunar, eu însumi am înregistrat spectrogramele şi curbele de luminozitate la zeci de asemenea stele.

De trei sau patru ori într-un mileniu, se întâmpla, însă, un fenomen pe lângă care până şi o *novă* pare total insignifiantă.

Când o stea devine *supernovă* ea poate, pentru o vreme, să strălucească mai puternic decât toţi sorii reuniţi ai galaxiei. Astronomii chinezi au văzut în 1054 un asemenea fenomen, dar n-au înţeles ce vedeau. Cinci secole mai târziu, în 1572, o *supernovă* a explodat în constelaţia Cassiopeea, atât de strălucitor, încât a fost vizibilă chiar şi pe cerul zilei. În mileniul care a trecut de atunci, au mai fost trei.

Misiunea noastră era să explorăm resturile unei astfel de catastrofe, să reconstituim evenimentele care au precedat-o şi, pe cât posibil, să-i aflăm cauzele. Am intrat cu grijă prin straturile concentrice de gaze, expulzate în urmă cu 6.000 de ani şi care continuau încă să se dilate. Erau cumplit de fierbinţi, difuzând încă o lumină violetă orbitoare, dar mult prea rarefiate ca să mai poată face vreun rău. Când steaua a explodat, straturile ei exterioare au fost azvârlite cu o asemenea viteză încât au scăpat complet câmpului său gravitaţional. Acum formează o cochilie goală, suficient de vastă pentru a putea înghiţi o mie de sisteme solare, iar în centrul ei arde acel fantastic obiect minuscul în care se transformase steaua – o pitică albă mai mică decât Pământul, dar cântărind de milioane de ori mai mult.

Strălucitoarele straturi de gaz ne înconjurau de pretutindeni, alungind eterna noapte siderală. Zburam în centrul unei bombe cosmice care detonase cu milenii în urmă şi ale cărei fragmente incandescente continuau încă să se desprindă. Incredibila dimensiune a exploziei, faptul că rămăşiţele ei acopereau deja un volum de mai multe miliarde de kilometri cubi lipseau peisajul de orice mişcare

vizibilă. Ar fi trebuit să treacă decenii pentru ca ochiul liber să poată percepe vreo mişcare în aceste torturate vârtejuri de gaze, deşi senzaţia turbulentei expansiuni era copleşitoare.

Cu câteva ore înainte, verificasem motorul principal şi ne îndreptam acum încet spre minuscula şi violenta stea ce strălucea în faţa noastră. Fusese cândva şi ea un soare ca Soarele nostru, dar în câteva ore îşi risipise energia care ar fi putut să-i menţină strălucirea milioane de ani. Acum nu mai era decât un rest mizerabil, ce-şi economisea resursele parcă dorind să i se ierte o tinereţe nesăbuită.

Nimeni nu se aştepta să descoperim acolo planete. Dacă existaseră înainte de explozie, clocotiseră probabil, se vaporizaseră şi substanţa lor se amestecase cu resturile stelei. Dar, ca de fiecare dată când ne apropiam de un soare necunoscut, cercetările se efectuau automat, aşa că în cele din urmă am descoperit o mică şi solitară lume ce se rotea în jurul stelei, la o distanţă enormă. Ar fi putut fi planeta Pluto a acestui sistem solar dispărut, învârtindu-se pe orbită la frontierele nopţii. Mult prea departe de soarele central pentru a fi cunoscut vreodată viaţa, dar scăpând astfel de soarta surorilor ei pierdute.

În trecerea lor, focuri incandescente îi pârjoliseră rocile şi îi arseseră complet mantia de gaz îngheţat ce o va fi acoperit în zilele de dinaintea dezastrului.

…Am aterizat, şi am descoperit Cavoul.

Constructorii lui avuseseră grijă ca noi să-l descoperim. Pilonul monolitic care se ridica deasupra intrării nu mai era acum decât un ciot calcinat, dar chiar şi primele fotografii, luate de la distanţă foarte mare, ne-au arătat că acolo se afla opera unor fiinţe inteligente. Puţin mai târziu am descoperit matricea radioactivă, întinsă cât un continent, care fusese îngropată în rocă. Şi chiar dacă pilonul de deasupra Cavoului ar fi fost complet distrus, matricea ar fi rămas asemenea unui far etern şi imuabil chemând stelele. Nava noastră se îndrepta spre acest gigantic reper ca o săgeată trasă către ţintă.

Când a fost construit, pilonul trebuie să fi avut mai mult de un kilometru în înălţime, acum însă arăta ca o lumânare ce se topise într-o baltă de ceară. Ne-a trebuit o săptămână pentru a fora prin roca topită – pentru că nu aveam uneltele potrivite acestui scop. Eram astronomi, nu arheologi, dar puteam improviza. Uitasem programul nostru iniţial, căci acest monument solitar, clădit cu atâta trudă, la cea mai mare

distanţă posibilă de soarele condamnat, nu putea avea decât o singură semnificaţie. O civilizaţie care se ştia în pragul morţii a vrut să lase eternităţii o urmă a trecerii ei.

Ne vor trebui generaţii întregi pentru a putea examina toate comorile adunate în Cavou. *Ei* avuseseră destul timp să se pregătească, pentru că soarele lor trebuie să le fi trimis primele avertismente cu mulţi ani înaintea exploziei finale. Tot ce doreau să păstreze, toate roadele geniului lor le adunaseră aici, în această lume îndepărtată, în zilele de dinaintea sfârşitului, cu speranţa că o altă specie le va descoperi şi astfel *ei* nu vor fi daţi cu totul uitării.

Măcar să fi avut un strop de timp mai mult! Puteau călători destul de uşor între planetele propriului lor soare, dar încă nu învăţaseră să traverseze hăurile interstelare, iar sistemul solar cel mai apropiat de ei se afla la o sută de ani lumină.

Chiar dacă nu ar fi fost atât de tulburător asemănători nouă, aşa cum ne-o arată sculpturile lor, nimic nu ne-ar fi putut împiedica să-i admirăm şi să le plângem soarta. Lăsaseră mii de înregistrări vizuale şi maşini pentru a le proiecta, alături de elaborate instrucţiuni picturale din care nu ne va fi greu să le învăţăm limba scrisă. Am examinat un mare număr din aceste înregistrări, făcând să reînvie pentru prima oară după şase mii de ani căldura şi frumuseţea unei civilizaţii care, în multe privinţe, trebuie să fi fost superioară civilizaţiei noastre. Poate că nu au vrut să lase posterităţii decât ceea ce au creat mai bun, şi nu pot fi acuzaţi pentru asta. Dar lumile lor erau minunate şi oraşele lor construite cu o graţie ce depăşea tot ce realizasem noi. I-am privit cum muncesc şi cum se distrează, şi le-am ascultat muzicala lor limbă răsunând din adâncul secolelor. O scenă îmi persistă încă în faţa ochilor – un grup de copii pe o stranie plajă albastră, jucându-se în valuri, întocmai copiilor de pe Pământ.

Iar la orizont, scufundându-se în mare, soarele cald, încă prietenos şi dătător de viaţă, dar care în curând va trăda şi va distruge toată această paşnică fericire.

Poate că, dacă nu ne-am fi aflat atât de departe de casă şi atât de vulnerabili la singurătate, n-am fi fost atât de adânc mişcaţi. Mulţi dintre noi văzuserăm, pe alte lumi, ruine ale altor civilizaţii, dar nu ne afectaseră parcă niciodată atât de profund.

Această tragedie era unică. Căci una este ca o specie să eşueze şi să dispară, aşa cum s-a întâmplat pe Pământ cu multe ţări şi culturi.

Dar ca o civilizaţie să fie complet distrusă, în plină înflorire, fără să lase supravieţuitori – cum s-ar putea împăca aceasta cu ideea *milei divine*?

Colegii mi-au pus această întrebare, şi eu le-am răspuns cum am putut. Poate aş fi putut face mai mult, părinte Ignatius, dar în *Exerciţia Spiritualia* n-am găsit nimic care să mă ajute. Nu erau un popor păcătos. Nu ştiu ce zei adorau – sau dacă adorau vreunul. Dar i-am privit de la distanţa secolelor şi am înţeles cu câtă dăruire şi-au cheltuit ultimele forţe pentru a păstra intactă frumuseţea culturii lor în lumina razelor unui soare muribund…

Bănuiesc răspunsurile pe care colegii mei le vor da când vor ajunge înapoi pe Pământ. Vor spune că Universul nu are niciun sens, nicio finalitate, pentru că sute de sori explodează în fiecare an în Galaxia noastră – poate chiar în acest moment, undeva în profunzimile spaţiului altă civilizaţie moare. Şi dacă această civilizaţie şi-a trăit existenţa în bine sau în rău nu va avea nicio importanţă până la urmă; nu există justiţie divină, *pentru că nu există Dumnezeu*.

…Totuşi, bineînţeles, ceea ce am văzut noi nu dovedeşte încă nimic. Oricine ar susţine contrariul ar face-o stăpânit de emoţii, nu de raţiune. Dumnezeu nu are nevoie să-şi justifice acţiunile sale în faţa omului. El, cel care a creat Universul, îl poate distruge după voia Lui. Ar fi aroganţă din partea noastră – periculoasă ca şi blasfemia – să-l spunem Lui ce poate şi ce nu poate să facă…

Şi poate că aş fi acceptat şi tragedia asta, cu toate că este dureros să vezi dispărând în flăcări lumi şi oameni. Dar apar momente când cea mai puternică credinţă se clatină şi îmi dau seama acum, privindu-mi calculele, că am ajuns şi eu, până la urmă, la acest moment.

Nu puteam şti, înainte de a atinge Nebuloasa, când avusese loc explozia. Acum însă, din datele astronomice şi cele înregistrate în rocile acestei singure planete supravieţuitoare, am fost în stare s-o datez foarte exact. Ştiu acum în ce an lumina acestei colosale deflagraţii a atins Pământul. Ştiu cum trebuie să fi strălucit cândva, pe cerul terestru, supernova al cărei cadavru se micşorează acum, în urma navei ce accelerează. Şi ştiu cum trebuie să fi luminat ea, asemenea unui far pe cerul Răsăritului, chiar înainte de ivirea zorilor.

Căci nu mai poate exista nici cea mai mică îndoială: străvechea taină a fost în sfârşit dezlegată. Şi totuşi… o, Doamne, aveai atâtea stele la-ndemână… Ce nevoie ai avut, Doamne, să condamni focului o lume

numai pentru că simbolul morţii ei să strălucească deasupra Betleemului?